

עפרה תירוש-בקר

גנזי חז"ל בספרות הקראית בימי הביניים

כרך א

עיונים פילולוגיים ובלשניים

מוסד ביאליק • ירושלים
מרכז בן-יהודה לחקר תולדות הלשון העברית
האוניברסיטה העברית בירושלים

Ofra Tirosch-Becker

Rabbinic Excerpts in Medieval
Karaitic Literature

Volume 1

Philological and Linguistic Studies

The Bialik Institute • Jerusalem
The Ben Yehuda Center for the Study of Hebrew,
The Hebrew University, Jerusalem

תוכן העניינים

כרך א: עיונים פילולוגיים ובלשניים

ז	עם הספר
טו	פתח דבר
יט	קיצורים וסימני התקנה
	אופן הצגת המובאות יט ◊ סימון מילים מתוך מובאות בכתבי היד הקראיים כ ◊ קיצורי שמות המחברים הקראיים כא ◊ רשימת סימני ההתקנה המשמשים במהדורה כא
1	פרק ראשון: היצירה הקראית הקדומה
1	א. התקופות העיקריות ביצירתם של הקראים
4	ב. המלומדים הקראים הקדומים
	המאה התשיעית 5 ◊ המאה העשירית 6 ◊ המאה האחת עשרה 10
15	פרק שני: יחסם של הקראים לשילוב חומר רבני בכתביהם
15	א. השקפות הקראים על לימוד ספרות חז"ל
17	ב. מניעי הקראים לשילוב חומר מספרות חז"ל בחיבוריהם
	פולמוס 17 ◊ הבאת מגוון דעות 21 ◊ מקור ייחודי 28 ◊ מורשת קדומה משותפת 28
29	ג. נגישות החומר הרבני למלומדים הקראים
34	ד. התפתחות המחקר
	חקר המובאות מספרות חז"ל בכתבי הקראים 34 ◊ לתולדות חקר העברית של הקראים 38
43	פרק שלישי: כתבי היד הקראיים - מקורם, לשונם וכתבם
43	א. גלגוליהם של כתבי היד הקראיים
	אוסף הספרייה הבריטית 43 ◊ אוספי פירקוביץ' בספרייה הלאומית הרוסית 45

גנזי חז"ל בספרות הקראית בימי הביניים

- 49 ב. כתבם של החיבורים הקראיים וכתבן של המובאות המשוקעות בהם
סיכום מצאי כתבי היד לסוגיהם 50 ◇ אופני כתיבתן של המובאות מספרות
חז"ל בכתבי היד הקראיים 52
- 53 ג. עדויות להעתקת כתבי יד מכתב יד אחד למשנהו
עדות להעתקה בין כתבי יד הכתובים בכתב ערבי 54 ◇ עדויות להעתקת כתבי
יד מאותיות ערביות לאותיות עבריות 55 ◇ עדויות להעתקה בין כתבי יד
הכתובים בכתב עברי 59
- 63 ד. לשאלת הכרונולוגיה היחסית של כתבי היד הקראיים
לקדמותם של כתבי היד הכתובים בכתב ערבי 64 ◇ לקדמותם של חלק מכתבי
היד הכתובים בכתב עברי 68
- 74 ה. מניעי הקראים לכתיבה באותיות ערביות
- 83 פרק רביעי: המקורות הרבניים המצוטטים
- 83 א. המובאות מספרות חז"ל בספרות הקראית
- 85 ב. החיבורים התנאיים והאמוראיים שצוטטו והיקף הציטוטים מהם
- 92 ג. חיבורים רבניים נוספים שצוטטו
- תפילות קדומות 92 ◇ ספרות הגאונים 94 ◇ ספרות מיסטית קדומה 95
- 97 ד. שיעור המובאות וגיוון בכתבי המחברים הקראים
- 102 ה. אורך המובאות המשוקעות
- 104 ו. מהימנות החומר הרבני המשוקע
- 108 פרק חמישי: טקסטים רבניים ששרדו בכתבי הקראים
- 108 א. השתמרות טקסטים רבניים בחיבורים קראיים
- 109 ב. ספרי זוטא דברים
- 112 ג. מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
- 115 פרק שישי: דרכי שילובו של חומר מספרות חז"ל בחיבורים הקראיים
- 115 א. אופני שילובו של החומר הרבני
- 115 ב. דרכי ההצגה של המובאות
- הבאת מובאה ללא אזכור מפורש של הרבנים 116 ◇ ציון כללי המורה על כך
שהמקור הוא רבני 119 ◇ ציון שם החיבור הרבני 121 ◇ ציון מראה מקום
חלקי 130 ◇ ציון מראה מקום מדויק 133 ◇ פסוק והלכה ככינויים למשנה
137 ◇ דוגמות נדירות לאי התאמה בציון מראי המקום הרבניים 139
- 140 ג. שילוב מובאות בחריזה אצל סלמון בן ירוחם

תוכן העניינים

142	ד. פרפרזות בעברית או בערבית יהודית
144	ה. תרגומים של מובאות לערבית יהודית
145	ו. שיקוע מונחים וביטויים מלשון חז"ל בחיבורים ערביים
147	ז. מרכיב לשון חז"ל בחיבורים עבריים
148	ת. הערות לשוניות על מילים מלשון חז"ל
פרק שביעי: ייחודו של ישועה בן יהודה בהבאת חומר רבני	
150	א. דרכו של ישועה בשילוב חומר רבני בכתביו
158	דייקנותו של ישועה 151 ◊ מהימנותו של ישועה 152 ◊ גישתו הדידקטית 155
162	ב. רוחב ידיעותיו של ישועה ועומקן
164	ג. ייחודי החומר הרבני שצוטט בידי ישועה
164	ד. סיכום
פרק שמיני: תעתיק המובאות לאותיות ערביות	
166	א. חשיבותם של התעתיקים הערביים הקראיים
168	ב. חקר התעתיקים הערביים הקראיים
171	ג. התעתיקים הקראיים למקרא
175	ד. תעתיק העיצורים במובאות מספרות חז"ל
195	סימנים מבחינים מיוחדים 176 ◊ רישום חלקי של סימנים דיאקריטיים 180 ◊ עיצורי בגדכפ"ת 182 ◊ היא מופקת 194 ◊ ציון עיצוריות האל"ף 194
201	ה. תעתיק התנועות במובאות מספרות חז"ל האותיות הנחות בכתב העברי 200
208	ו. חריגות מכללי התעתיק
209	השמטת אם הקריאה אלי"ף בסמיכות לאל"ף עיצורית 201 ◊ חריגות נוספות 204
210	ז. כתב יד שמשמש בו תעתיק גרפי
210	ח. סיכום
פרק תשיעי: טעמים והטעמה במובאות מספרות חז"ל	
210	א. שיעור המובאות המלוות בטעמים ואפיון מגוון המובאות המלוות בטעמים 211 ◊ כתבי היד הקראיים שהופיעו בהם סימני הטעמה 212 ◊ שיעור הטעמה במובאות המוטעמות 214
217	ב. שיטת ההטעמה המשמשת במובאות ותבניותיה
231	ג. מקום הטעם במובאות מספרות חז"ל

גנזי חז"ל בספרות הקראית בימי הביניים

- מקום הטעם על פי סימני הטעמים 232 ◊ מקום הטעם על פי התעתיק 233 ◊
צורות הפסק 236
ד. סיכום 239
- 241 פרק עשירי: הניקוד במובאות מספרות חז"ל
241 א. שיעור הניקוד במובאות
243 ב. המניעים לניקודן הקפדני של מילים מסוימות
246 ג. שיטות הניקוד המשמשות במובאות המתועקות
ניקוד טברני 246 ◊ ניקוד ערבי 248 ◊ ניקוד בבלי 252 ◊ שילוב שלוש
שיטות הניקוד 253
256 ד. שיטות הניקוד המשמשות במובאות הכתובות באותיות עבריות
ניקוד טברני 256 ◊ ניקוד ערבי 257 ◊ ניקוד בבלי 258
- 261 פרק אחד עשר: מסורת ההגייה המשתקפת בניקוד המובאות
261 א. הערות מבוא
262 ב. חילופי תנועות המשקפים הגייה ארץ-ישראלית
חילוף פתח/חמץ 262 ◊ פתח במקום חטף פתח 267 ◊ חילופי חולם/שורוק-קיבוץ
271 ◊ היעדר חילוף צירי/סגול 272
273 ג. חילופי תנועות המשקפים הגייה בבלית
חילוף פתח/סגול 273 ◊ היעדר חילוף חולם/צירי 276
276 ד. חילופי תנועות נוספים
פתח במקום שווא 276 ◊ חילופין נדירים 279 ◊ הגיית הקמץ 282 ◊
השפעת הסביבה העיצורית או התנועתית על התנועות 288
290 ה. מסורת ההגייה המשתקפת בניקוד
- 298 פרק שנים עשר: שיטת המחקר והעמדת הקורפוס
298 א. בחירת כתבי היד ובדיקתם
299 ב. איתור המובאות, זיהוין והתקנתן
איתור המובאות בתוך כתבי היד 300 ◊ זיהוי המובאות 302 ◊ התקנת
המובאות 303 ◊ התקנת סינופסיס של המובאות 303
303 ג. שיקולים מתודולוגיים
ריבוי המקורות וגיוונם 304 ◊ טקסטים מקוטעים 305 ◊ סוגיית המעתיקים
307 ◊ גרסאות ייחודיות או שיבושים מכוונים

- 308 פרק שלושה עשר: תיאור כתבי היד המשמשים במהדורה
- 308 א. אופן תיאור כתבי היד הקראיים
רשימת קטלוגים 310 ◊ עזרים נוספים 311
- 312 ב. תיאור כתבי היד הקראיים על פי מחברי החיבורים
אל - דוד בן אברהם אלפאסי 312 ◊ אס - אבן סאקויה 312 ◊ בנ - בנימין
אלנהאונדי 313 ◊ בצ - יוסף אלבציר 314 ◊ דב - דוד בן בועז 322 ◊ דק -
דניאל אלקומסי 324 ◊ טמ - טוביה בן משה 325 ◊ יפ - יפת בן עלי 326 ◊
יש - ישועה בן יהודה 337 ◊ לז - מחברים עלומי שם (לא מזוהים) 358 ◊ לי -
לוי בן יפת 361 ◊ סה - סהל בן מצליח 365 ◊ סל - סלמן בן ירוחים 367 ◊
עס - עלי בן סלימאן 370 ◊ קר - יעקב אלקרקסאני 371
- 380 ג. כתבי היד הרבניים המשמשים באפרטים
- 385 פרק ארבעה עשר: התקנת המהדורה
- 385 א. שיטת התקנת המהדורה
הצגת טקסט המובאה 385 ◊ התקנת המובאות 386
- 386 ב. בחירת נוסח הפנים
- 387 ג. האפרטים
אפרט ראשון: חילופי הגרסאות בין כתבי היד הקראיים 387 ◊ אפרט שני:
השוואה לכתב יד יסוד של המקור הרבני 388 ◊ אפרט שלישי: הערות
פילולוגיות 388 ◊ אפרט רביעי: הערות הנוגעות לקריאת כתבי היד הקראיים
389
- 389 ד. שיקולים בהבאת חילופי הגרסאות
חילופי גרסאות בין כתבי היד הקראיים (אפרט ראשון) 389 ◊ חילופי גרסאות
בין כתב היד הקראי לבין נוסח כתב יד היסוד הרבני (אפרט שני) 391
- 392 ה. הערות נוספות
- 393 ביבליוגרפיה ומפתחות
ביבליוגרפיה 395 ◊ מפתח המקורות (כרך א) 435 ◊ מפתח האישים
והחיבורים 443 ◊ מפתח הנושאים הכלליים 448 ◊ מפתח ענייני הלשון 450 ◊
מפתח המילים והביטויים 458 ◊ מפתח כתבי היד 461
- תצלומי כתבי יד
תצלום א: כתב יד יש 8 London BL Or. 2546
תצלום ב: כתב יד יש 1 London BL Or. 2398
תצלום ג: כתב יד יש 10 London BL Or. 2560
תצלום ד: כתב יד יפ 25 London BL Or. 2552/1
תצלום ה: כתב יד טמ 26 Oxford Bodl. MS Opp.

כרך ב: מהדורה מדעית מוערת של הטקסטים

יא	הנחיות לשימוש במהדורה המדעית הביקורתית
יא	א. מבנה העמוד במהדורה
	מראה המקום בחיבור הרבני יא ◊ מידע על כתבי היד הקראיים שהמובאה
	מופיעה בהם יא ◊ נוסח הפנים יב ◊ ארבעת האפרטים יג
יג	ב. סימון הקטעים בכתבי היד הקראיים
יד	ג. קיצורי שמות המחברים הקראים
טו	ד. רשימת סימני ההתקנה המשמשים במהדורה
467	ספרות התנאים
469	משנה
830	תוספתא
849	מכילתא דרבי ישמעאל
856	מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
883	ספרא
1027	ספרי במדבר
1098	ספרי דברים
1124	מכילתא דברים
1125	ספרי זוטא דברים
1130	סדר עולם רבה
1131	ספרות האמוראים
1133	תלמוד ירושלמי
1138	תלמוד בבלי
1201	מסכת דרך ארץ זוטא
1202	אבות דרבי נתן
1204	בראשית רבה
1212	איכה רבה
1215	פסיקתא דרב כהנא
1219	מפתחות
	מפתח המקורות הרבניים במהדורה (כרך ב) 1221 ◊ מפתח פסוקי המקרא
	המופיעים במובאות (כרך ב) 1231 ◊ מפתח המובאות בתעתיק לכתב ערבי
	1235 ◊ מפתח המובאות בכתבי היד הקראיים 1239

Table of Contents

Volume 1 Philological and Linguistic Studies

Preface	טו
Abbreviations and Editorial Signs	טז
Chapter 1: Early Karaite Literature	1
Chapter 2: The Karaites' Attitude Towards Incorporation of Rabbinic Literature	15
Chapter 3: Origin, Language and Script of the Karaite Manuscripts	43
Chapter 4: The Cited Rabbinic Sources	83
Chapter 5: Remnants of Lost Rabbinic Texts in Karaite Writings	108
Chapter 6: Modes of Embedding Rabbinic Material in Karaite Writings	115
Chapter 7: Yeshu'a ben Yehuda's Uniqueness in Citing from Rabbinic Material	150
Chapter 8: Arabic Transcription of Rabbinic Citations	166
Chapter 9: Accents and Accentuation in the Rabbinic Citations	210
Chapter 10: Punctuation in the Rabbinic Citations	241
Chapter 11: The Pronunciation Tradition Reflected in the Punctuation of the Rabbinic Citations	261
Chapter 12: Method of Research and Compilation of Corpus	298
Chapter 13: The Karaite Manuscripts Used in the Scientific Edition	308
Chapter 14: Préparation of the Scientific Edition	385
Bibliography	395
Indices	435
Facsimiles	

Volume 2
A Critical Annotated Scientific Edition of the Texts

Abbreviations and Editorial Signs	Nº
Tannaitic Literature	467
Mishna ◊ Tosefta ◊ Mekhilta de-Rabbi Yishma'el ◊ Mekhilta de-Rabbi Shim'on ben Yohay ◊ Sifra ◊ Sifre be-Midbar ◊ Sifre Devarim ◊ Mekhilta Devarim ◊ Sifre Zuṭa Devarim ◊ Seder 'Olam Rabba	
Amoraic Literature	1131
Palestinian Talmud ◊ Babylonian Talmud ◊ Massekhet Derekh 'Eretz Zuṭa ◊ 'Avot de-Rabbi Natan ◊ Bereshit Rabba ◊ 'Ekha Rabba ◊ Pesiqta de-Rav Kahana	
Indices	1219